

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קח.

עם

ביאור חברותא

ללימוד בעיון

תורה קעה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר

(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
 תהלים קמה (טז) פותח את
 ידך ומשביע לְכָל חַי רֵצוֹן;
 ישעיה לה (י) ופרונו יתנה
 לשבון ובהו ציון ברה
 ושמת עולם על ראשם
 לשון ושמחה ישיגו ונסו יגון
 ואנחה:
 תהלים יט (ט) פתח יתנה
 לשון משפתי לב מצות
 יתנה קרה מאירת עינים:
 תהלים לה (יט) כי עני
 אני אדאג מתקאתי:
 שיר השירים ה (ה) פתחתי
 אני לדודי ודודי המק קבר
 נפשי יצאה בדברו בקשתיהו
 ולא מקאתיהו קראתיו ולא
 ענני:
 השע יד (ג) קחו עינים
 דברים ושבנו אל יתנה אמרו
 אליו כל תשא צון וקח טוב
 תשלמה פרים שפתיהו
 תהלים קג (כ) קרבו יתנה
 מלאכי גברי כח עשי דברו
 לשמע בקול דברו:
 ישעיה נא (יא) ופרונו יתנה
 לשבון ובהו ציון ברה
 ושמת עולם על ראשם
 לשון ושמחה ישיגו ונסו יגון
 ואנחה:

קח: ליקוטי

ויתקדש ת"ק שדי. רבא בא"ר. ומשביע לכל חי רצון : (כל אלו הדברים לא נכתבו מהם כ"א ראשי פרקים, כי בשעת אמירת אלו הדברים הנוראים, לא זכינו שיבארם לנו היטב, כדרכו תמיד, רק אמרם במהירות בדרך רמו בעלמא, ורמו לנו כאן כל הכוונות של קדיש המבוארים בכוונות האר"י ז"ל וכנ"ל.

ואין אתנו יודע עד מה ביאור הדברים האלה) :

קעה [ג] כי צריך דווקא ויודי דברים, כי צריך לפרט את החטא, וצריך להתוודות בדיבורים בכל פעם על כל מה שעשה. ויש לזה מניעות רבות. לפעמים נשכח מאתו החטא, ויש שיכבד עליו מאוד וקשה לו להוציא הדיבור להתוודות, ועוד מניעות רבות. וצריך לזה שמחה של מצוה, כגון התונה של מצוה [ג] או שאר מצוה בשמחה, כי שמחה הוא קומה שלימה מרמ"ח איברים ושם"ה גידים, וע"כ כשהוא שמה או מרקד, צריך לראות שיעבור בכל השמחה מראש ועד עקב, כי לפעמים השמחה רק ברגליו, ולפעמים בלב, או בהמוחין. בחי (ישע"י לה) [ג] ושמחת עולם על ראשם, אך עיקר השמחה שיעבור בכל השמחה, היינו בכל הקומה שיש בהשמחה, וצריך לזה מצות רבות, כי שורש נקודות כל המצוות היא השמחה,

כי (תהלים יט) פיקודי ה' ישרים משמחי לב, וכל מצוה מתרי"ג מצות יש לה אבר מהשמחה, כל מצוה לפי בחינתה, וע"כ אם פגם באיזה מצוה הן מ"ע או ל"ח. אזי כששמה ועובר והולך בקומת השמחה, אזי כשפוגע בזה האבר שהוא כנגד אותה מצוה שעבר, א"א לו לשמוח שם, מחמת שפגם שם באותה המצוה שנקודתה שמחה כנ"ל, ואדרבה, יש לו דאגה ושהיא היפך השמחה. בבחי' (שם לה) אדאג מחטאתי, וע"כ על ידי זה מרגיש ונוצר החטא שעשה מקודם, אך על ידי ריבוי המצות, כי אפילו פושעי ישראל מלאים מצות כרמון (הגיגה כז). על ידי זה נתבטל הדאגה של החטא המונעת השמחה, כי ריבוי אור השמחה של ריבוי מצות שלו נתלהב ומבטל המניעות של החטא ואזי יכול להתוודות, ועל ידי ויודי דברים נתתקן עולם הדיבור כמבואר במ"א [ג], כי פגם החטא בנפש, והנפש הוא בחינות הדיבור [ג], בבחי' (ש"ה ה) נפשי יצאה בדברו, וע"כ צריך להתוודות בדבורים" דווקא לתקן ולכנות פגם הדיבור, כמ"ש (הושע יד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' ועיין במ"א [ג], ועל ידי שנתקן ונבנה הדיבור על ידי ויודי דברים, עי"ז נעשה יהוד קוב"ה ושכינתו, שנתעורר הקול דלעילא ונתיחד עם הדיבור, כי צריך התעוררות תחתון היינו לכנות הדיבור, ועי"ז מתעורר ומתאווה הקול ומתיחד עם הדיבור, וזה בחי' (תהלים קג) עושי דברו לשמוע בקול דברו ואיתא בזהוהר (לך לך ד' צ) זכיון למשמע קליו מלעילא היינו עי"ז עושי דברו, שמתקנין הדיבור, על ידי זה לשמוע בקול דברו, שנתעורר הקול להתיחד בדיבור, וזכיון למשמע קליו וכו' : (ויש בזה עוד דברים נפלאים בענין שמיעת קול נגינה וקול כלי זמר [ג]), וזה

צריך לפרוט את החטא קעה קעט

(ישע"י נא) [ג] ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה. היינו שנמצא בתוך הששון ושמחה, תודה, בחי' ויודי דברים, וקול זמרה כנ"ל :

קעט [ג] דע שכנגד כל מיני מחלוקת הן בגשמיות הן ברוחניות שאינו יכול להתפלל או לעשות מה שצריך בעבודת ה'. כי הכל בכלל מחלוקת, שעומדים וחולקים עליו ורוצים לבטל דעתו ורצונו מה שרוצה לעשות, וכדי לבטל המחלוקת מאיזה בחי' שתהי' ולעשות שלום, עי"ז צריך תענית, וזה מה שארז"ל (אבות פ"ב) מרבה צדקה מרבה שלום, צדקה הוא בחי' תענית, כי עיקר התענית הוא צדקה [ג], כמאמר הו"ל (ברכות ו) אגרא דתעניתא צדקתא, כי בחי' המחלוקת הוא רצון אחר שעומדים עליו לבטל רצונו, וסגולת התענית איתא בזהוהר [ג] בעצם חיים הזה תענו את נפשותיכם [ג] שמעלת התענית לאכנעא לכא לאדבקא רעותא דלכא לקוב"ה, שע"י התענית נכנע ונחלש הלב ונתבטל כל הרצונות האחרים שלו מפני רצון הקב"ה לאדבקא רעותא דלכא וכו'. וע"כ עי"ז נתבטל המחלוקת שהיא"כ בחי' רצונות אחרים שלא כרצונו כמו שאמרז"ל (אבות פ"ב) בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך, ועי"ז התענית כבר נתבטל רצונו מפני רצון הש"י כנ"ל, ע"כ נתבטל רצון אחרים מפני רצונו, ונתבטל המחלוקת ונעשה שלום כנ"ל מרבה צדקה מרבה שלום : וזה שאמרז"ל (ר"ה י"ח ע"ב) צום הרביעי וצום החמישי"כ וכו' יהיו לששון ולשמחה [ג] קרי ליה צום וקרי ליה ששון וכו'. אלא כשאין שלום צום, היינו כשאין שלום ויש מחלוקת, אזי צום, כי צריך לזה תענית כנ"ל, ועי"ז התענית נעשה שלום : ואזי כשיש שלום ששון ושמחה, כי עי"ז התענית נבנה קומת וחיות השמחה [ג], כי מעלת התענית שמעורר ומחי' מתים, היינו הימים שעברו בחושך, ואין להם שום חיות, כי כל יום ויום נמשך עליו שפע מלמעלה, וכשעושה בזה היום מצות"כ ומע"ט, אזי מחי' היום וממשיך לו חיות ושפע רב מלמעלה [ג], אך אם ח"ו אם אינו עושה בו מצות, אזי אינו יורד עליו שפע מלמעלה כ"א כצמצום גדול מאד רק כדי חיונו כצמצום, וכשהוא נוטל זה היום ועושה בו ח"ו רע, אזי מוריד ומניק ומוציץ השפע המעט שיש בזה היום, עד שמוציץ גם עצם החיות שיש להיום בעצמו, מלבד השפע הבא מלמעלה דבר יום ביומו, כי כל יום הוא בריאה, ויש לו חיות עצמו מלבד השפע, והוא מוציץ גם חיותו העצמי של היום, עד שנשארו הימים הללו פגרים מתים, כ"כמו משל התינוק היונק משדי אמו, כל זמן שיש לה חלב יונק החלב, וכשנפסק החלב מוציץ דמה וחיותה ממש, אך עי"ז התענית הוא מעורר ומחי' הימים הללו, והכל לפי התענית. ויש להבינו בגשמיות, כי כשמתענה, נמצא אין לו חיות וכח מזה היום, מאחר שאינו אוכל ושותה בו ואעפ"כ עובד את ה'. נמצא שעובד ה' בכח שיש לו מאתמול, כי

תורה קעט
 ויקרא אמר כג (כט) כי כל
 הנפש אשר לא תענה בעצם
 היום הזה ונברתה מעמיהו:
 ויקרא אחרי מות טו (כט)
 והיתה לכם להקט עולם
 תחדש השביעי בעשור לה'ש
 תענו את נפשותיכם וקל
 מלאכה לא תעשו האזנה
 ותגר הגר בתוככם:
 זכריה ח (יט) מה אמר יקוק
 צבאות צום הרביעי וצום
 החמישי וצום השביעי וצום
 העשירי יתנה לבית יהודה
 לששון ולשמחה ולמצודים
 טובים ותאמת ותשלים אהבו:
 פ

* הערת מוהר"ת בתקפא
 ב לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 ג עיין פסחים מט. מאי חתונה שאינה של מצוה
 ד מתרצו - אברים
 ה וישעיה נא יא (בסוף התורה ציון מוהר"ת לסיפא שלו)
 ו בתשכט - מצוות
 ז גם בדפוס - שהיא, ומתורג - שהוא
 ח מתרצו - רבי
 ט לעיל תורה עח
 י לעיל תורה לא לשון מוהר"ת ולקמן תורה צח תנינא (להבין הענין עיין ערבי נהל ויקהל דרוש א' ועי"ש וישלח דרוש ב' בשם הבעש"ט ע"פ נפשי יצאה בדברו)
 יא מתרצו - בדיבורים
 יב * תורה עח
 יג הערה זו נמצאת כבר גם בדפוס
 יד עיין לק"ה אפוסטרופוס ג' עפ"י תורה ג'
 טו ובישעיהו לה י' הג"ל
 טז לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
 יז עיין לעיל תורה לו אות ג'

א בתקפא השאיר כאן ריוח לציין המקום בוהר ולא ציין, ובתורגו ותורגו סגור הריח, ורק בתשכט ציין את המקום בוהר. ועיין בעמוד הבא בסוף התורה הוה שמוהר"ת ציין הוהר הוה (ואולי היה באמצע ההדפסה וכיון שעמוד הבא הוא כבר גליון חדש לא חזר לציין גם כאן)
 ב * זוהר אחרי מות דף סח:
 ג נראה שריבוי הרכיב כאן שני פסוקים בעצם היום הוה בויקרא כג כט, תענו את נפשותיכם בויקרא טו כט. והוהר הג"ל דרש את הפסוק ויקרא טו כט, ולא הכיר בעצם היום הוה.
 ד גם בדפוס"ר שהיא ומתורג - שהוא
 ה מתורג - החמישי
 ו זכריה ח' יט
 ז לעיל תורה קעה
 ח בתשכט - מצוות
 ט עיין אור החיים בראשית מז כט מש"כ בשם האר"י"ל שכל יום הוא ניצוץ מהצלם ועי"ז מצוות נתקן
 י בדפוס"ר המשל הוה הובא בסוגרים

מאמר מעלת הבכיה מתוך שמחה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

במוצאי שבת תשובה שנת תקסה
(ח"י"מ ט) אחרי שישב שעה אבלות
על בתו פיגא.

פתיחה

מבאר שהחיוב להיות בשמחה תמיד, דהיינו השמחה בה' ית' הוא חיוב גם בעת לבכי ומספד, בין על הסתלקות קרוב או צדיק, ובין בבכי של חרטה על עוונותיו, אע"פ שהחרטה היא באמת מכל הלב, היא לא צער ועצבות ח"ו, אלא עם שמחה וחדוה פנימית בה' ית'. וזה "בשמך יגילון כל היום" ר"ת בכיה.

שיחות

מאמר בשמך יגילון וכו' סימן קע"ה נאמר במוצאי שבת תשובה תקס"ה: (חיי מוהר"ן אות ט)

בראש השנה תקס"ה אז אמר התורה תשעה תקונין וקירין (תורה כ) ה"ל. וראש השנה חל אז ביום חמישי וששי, ובשבת תשובה שאחריו היינו מספקים אם נזכה שיקנס אלינו מחרו לישב עמנו בסעדה שלישית לגלות לנו תורה. כי לא היה דרכו לישב עמנו בסעדה שלישית כי אם בעתים ידועים כמבאר במקום אחר. והיינו עומדים ומצפים סמוך לחדרו, ובתוך כך פתח פתאם הדלת מחדרו בכהלה גדולה, וכל האנשים אשר עמדו שם בסמוך נפל עליהם פחד גדול ונבהלו ונשתוממו מאד. וקרא בתחלה שתבוא אצלו בתו הגדולה, ונכנסה לתוך לחדרו. והתחיל לדבר עמה מענין פטירת בתו הקטנה וזכרונה לברכה, והתחילה שוב להכחיש ולהעלים, ואמר הלא כבר אני יודע האמת והכרחי להגיד לו בפרוש, ולא נכנס מחמת זה לסעדה שלישית ונהג שעה אחת אבלות במוצאי שבת: אחר כך נכנס אצלנו לביתו הגדול ודבר עמנו בדרבנו. ואז שאל לאחד אם בכה בראש השנה ואמר אז שערך הבכיה כשהיא מחמת שמחה וגלה אז ענין הנפלא בשמך יגילון כל היום שהוא ראשי תבות בכיה כמבאר בסימן קע"ה:

ואמר אז שהיה לו אז מה שנקרא בלשון חסידות הארה גדולה לומר תורה אף על ידי זה נתבלבל. וספר שבתו הקטנה שנפטרה באה אליו בקובלנה רבה, כי בני ביתו היו עוסקים בפרואתה עם נכרי אחד שהיה עוסק בלחשים וסגלות. ואמר רבנו וזכרנו לברכה שאף על פי שעכשו אינם שכיחים מכשפים, אבל זה העבוי"ם היה מכשף גמור וזה היה פגם גדול לנשמה קדושה ויקרה פזאת. על כן באה אליו בקובלנה רבא על זה ואז הכרח לשאל עד שהודיעו לו פנ"ל, ועל ידי זה תקן אותה ומחמת זה נתבלבל הדבר ולא אמר אז התורה הגדולה שהיה מוכן לומר פנ"ל:

ובחמלת השם חסדו גבר עלינו וסבב השם יתברך שאף על פי כן לא אבדנו התורה הזאת, כי זכינו אחר כך ביום שני שגלה לנו אז תורה גבוהה ארבה ורחבה ועמקה מאד והיא התורה חותם בתוך חותם שבסימן כ"ב. והתורה הזאת נאמרה פתאם, כי בתחלה ישב ודבר עמנו בדרבנו ומקדם צוה לאיש אחד להביא לו שמן ופתילה לתקן לו נר של שמן זית, ואחר כך הדליק הנר בעצמו. כי כן היה דרכו כמה פעמים שהיה פתאם מדליק נר של שמן זית והדבר היה מוכן שהיה ממתיק דינים בזה. ואז סמוך להדלקה והנר היה דולק סמוך לשלחנו, והוא דבר עמנו באימה גדולה, ובתוך כך צוה להביא לפניו סליחה והביאו לפניו ופתחה ואמר קצת מאיזה סליחה של יום כפורים. והכל היה בפני פלנו שהיינו עומדים סביבו והוא ישב על כסאו סמוך לשלחנו בחדרו. בתוך כך התחיל לדבר מהגן עין והגיהנם שהגן עין והגיהנם הם בזה העולם וכו' ונכנס מענין לענין עד שגמר כל התורה חותם בתוך חותם ה"ל ונשתתה האמירה בערך ארבע שעות: ומה שעבר אז אי אפשר לספר בכתב. אשרי השעה אשרי הרגעים שזכינו לעמד לפניו. ואחר כך בשבת אחר סבות אמר שבשביל התורה הזאת נתן אלה אדמים לשומר הפתח למעלה במקום שהיה שם וכו' כמבאר במקומו: (חיי מוהר"ן אות יב יג)

שיעור של רבי לוי יצחק בנדר זצ"ל בתורה קעה בשנת תשל"ד – אה, זהו עיקר התשובה, כשאדם כל כך שמח בהקב"ה עד שמתחרט בלבו: "געוואלד, מדוע הכעסתי את בוראי בימים הראשונים?" עד שמרוב שמחתו מתעורר לבכיה: "ומתעורר לו בכיה מחמת רב השמחה, וזה עקר מעלת הבכיה, שתהיה מחמת שמחה, וזה בכיה הוא ראשי תבות בשמך יגילון כל היום (תהלים פ"ט) שערך הבכיה שתהיה מחמת שמחה בשמו יתברך". "כי בכיה הוא מתעורר משם ס"ג, שהוא בבניה", "בכיה עולה במספר 37, ושם הוי" לבד עולה במספר 26, ובמילוי 37, וביחד עולים למספר ס"ג. נמצא ש'בכיה' הוא המילוי של שם הוי": "ועל-כן בכיה בגימטריא המלוי של ס"ג פמוכא בכתבי האר"י, הינו שהתעוררות הבכיה תהיה משמחה כי בינה לבא פמו שפתוב: "הלב מבין", ועקר השמחה היא בלב, כמו שכתוב (תהלים ד): "נתת שמחה בלב", ומשם צריך שתהיה התעוררות הבכיה פנ"ל, ועל ידי זה נמתק הבכיה והבן". בינה היא 'שמחה', ובינה היא 'גבורה' כמו שכתוב (משלי ח' יד) "אני בינה לי גבורה", (עין זוהר ויקרא י: ותורה מא) וזה בגלל ששם ההמתקה, הבינה היא שורש הגבורה – ודייקא שם נעשית ההמתקה! ההמתקה צריכה לצאת מבינה – שורש הגבורה! השם ס"ג הוא הרי מבינה אשר שם שורש הגבורה, ובכיה הוא המילוי של שם ס"ג, ומבינה יוצאת ההמתקה, דהיינו, הבכיה צריך לבוא מתוך שמחה! בכיה שמתעוררת מתוך שמחה היא שמחה כזאת שהאדם כל כך שמח בהקב"ה עד שמתחיל להתחרט: "מדוע הכעסתי את בוראי?", הוא מתחיל להיזכר: "מדוע הכעסתי את בוראי בימים הראשונים?". כשהבכיה באה מתוך שמחה, זהו שם ס"ג – שם הוי"ה במילוי ס"ג! (טעם זקנים לשה"ק גליון כד)

בפורים היו מתקבצים הרבה מאנשי שלומנו בבית מורנו רבי אברהם שטרנהרץ ז"ל, פעם אחת נתקבצו אצלו המון גדול מאנשי שלומנו (ובניניהם הרב רבי אלחנן ספקטור והרב החסיד רבי לוי יצחק, רבי אליהו חיים, רבי יחיאל גרינולד, רבי זאב חשין ושאר אנשי שלומנו משערי חסד וכו') לשמח אתו בשמחת פורים ולשמע ממנו דברי אלקים חיים מעניני רבנו ז"ל בדרך פקדש בכל שנה ושנה, והשמחה גדולה עד מאד בשתיה פדת ובשכרות בדרך אנשי שלומנו בפורים, והללו בוכים משתית היין וצועקים מעמק הלב והללו שמחים ורוקדים מהיין המשמח.

והחסיד הנלהב רבי יונה לכל עליו השלום גם כן היה קצת בגלופין ונגש אל מורנו ושאלו: רבי אברהם, הלא הרבי אומר "מצוה גדולה להיות בשמחה תמיד" האם גם היום צריכים להיות בשמחה? ואמר לו מורנו בתמיהה ובצחוק על שפתיו, יונה! וואס עפעס פאלט דיר איין צוא פרעגן אזא זאך? דער רבי האט גיהייסן פריילאך זיין תמיד א גאנץ יאר כדי אז עס קימט פורים זאל מען קענען מערער פריילאך זיין וויא גיוויינטליך "משנכנס אדר מרבים בשמחה", קומסטו מיר פרעגן אמשונה דיגע שאלה צוא מ'דארף היינט אויף פריילאך זיין?"

(כיצד נופל ברעיוןך לשאל דבר כזה? הרבי צוה לשמח תמיד, בכל השנה, כדי שכשמגיע פורים יוכלו לשמח יותר מהרגיל – משנכנס אדר מרבים בשמחה, אתה בא ושאלני שאלה משנה אם צריכים גם היום להיות בשמחה? !).

אמר לו רבי יונה: אויב אזוי פארנוואזע אנזערע לייט טרינקען אסאך ויין און מען שיבורביט זיך האן און מ'וויינט בדרמעות שלישי אז היינט איז א טאג פון שמחה?

(אם כן, מדוע כשאנשי שלומנו שותים הרבה יין ונעשים שכורים, הם בוכים בדרמעות שלישי, כשהיום זה יום של שמחה?). והשיב לו מורנו: דאס האסטו גוט גיפרעגט, אודאי גידענקסטו וואס דער רבי זאגט אין לקוטי מוהר"ן (סימן קע"ה) אז דער עקר מעלה פון וויינען היא כשהיא מתוך שמחה וחדוה, היינט פורים האלטן אנזערע לייט ביא דיא העכסטע דרגא פון שמחה מיט השם יתברך "ישמח ישראל בעשיו" און פון "כי בו ישמח לבנו" וועלכעס מען ביינקט אויף דעם א גאנץ יאר, און מ'הייבט האן צו שפירן דיא גרויסקייט פון השם יתברך.

(היטבת לשאל, בודאי זכר אתה מה שהרבי אומר בלקוטי מוהר"ן סימן קע"ה, שעקר מעלת הבכיה היא, כשהיא מתוך שמחה וחדוה. היום בפורים אוחים אנשי שלומנו בדרגא הגבוהה ביותר של שמחה בהשם יתברך "ישמח ישראל בעשיו" כי בו ישמח לבנו, כזו שמשתוקקים אליה בכל השנה, ומתחילים להרגיש את גדלת השם יתברך).

און היינט (ועכשיו) פורים – נכנס יין יצא סוד – מעלת הבכיה שהיא דיקא מתוך שמחה, וזהו השמחות והבכיות אצל אנשי שלומנו בפורים, וכמובא בהפעשה של הבעל תפלה "איז דארט גיווען שמחות און בכיות (שהיו שם שמחות ובכיות)", עין שם. (אוצר נחמני – שיחות סופר ר' נחמן בורשטין ז"ל, אות ריד)

סיפורי מעשיות – מעשה יב – כשבא הבעל תפלה אל הגבור, הכירו זה את זה, והיה ביניהם שמחות גדולות מאד מאד על שזכו להתועד יחד. והיה ביניהם שמחות ובכיות, כי זכרו את המלך ואנשיו ובכו על זה, על כן היה ביניהם שמחות ובכיות:

חיי מוהר"ן סימן צו – ספורים חדשים אות טז – סיפר בימי אלול שחלם לו שהיה רוצה לכנס בבית לשמע קול שופר, ועבר לפני בית אחד ושמע ששם מזמין ומכין כף אל כף ומרקדין מאד ושמחין בקפיצות ורקודין גדולים כדרך השמחים והשוחקים מאד. עניתי ואמרתי הלא לכאן בודאי טוב לכנס לשמע קול שופר (והשאר איני זוכר)

וענה אחד שגם מרמז בספרו שמצות שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין כמובא בהתורה ואלה המשפטים בלקוטי א' סימן י' המדבר מהמחאת כף ורקודין, שמבאר שם מאמר הזהר הקדוש בתרועה דאיהו רוחא אתעבר אל אחר כפירות וכו' שעל ידי זה זוכין להמחאת כף ורקודין. שהיא בחינת והיה רוחא נשב בשית פרקין דדרועין ובשית פרקין דרגלין עין שם כל התורה. נמצא מבאר שם שתרועה שהוא קול שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין. ונענע לו רבנו זכרוננו לברכה ראשו. אחר כך שלח ה' בלבי שמרמז בפסוק ששופר היא בחינת רנה ושמחה כי (תהלים קכ"ו): "אז ימלא ש'חוק פ'ינו ו'לשוננו ר'נה ראשי תבות שופר". ועל כן אחר פסוק (שם פ"ט): "אשרי העם יודעי תרועה" וכו' כתיב: "בשמך יגילון כל היום" ועיין במקום אחר שעיקר הבכיה צריכה להיות מתוך שמחה כי בכיה היא ראשי תבות "בשמך יגילון כל היום, עין שם:

הבעש"ט אמר – הבכיה הוא רעה מאוד, שהאדם צריך לעבוד⁽¹⁾ בשמחה, רק אם הבכיה הוא מחמת שמחה, או טובה היא מאוד: (צוואת הריב"ש ד"ו ע"א. הובא בבעש"ט עה"ת כי תבא אות ז)

מקור מים חיים שם הערה (ו) עיקר ענין זה להרחיק העצבות ולעבוד בשמחה, כבר מבואר לעיל בפ' בראשית אות קנ"ג ואות קע"ג, ובפ' עקב אות ל"ח ואות מ"א ע"ש בכל המקומות הללו, ועוד עיין לעיל פ' משפטים אות י"ז ושם בהגה י"א, ולקמן פ' נצבים אות י"ג.

בית יוסף על או"ח סימן רפח (ב(ב)) כתב האגור (סי' תב) בשם שבלי הלקט (סי' צג) דאיתא בהגדה שמצאו תלמידיו לרבי עקיבא שהיה בוכה בשבת ואמר זהו עונג לי יש מוכיחין מכאן שאדם שמזיק לו אכילתו דאו עונג לו שלא לאכול וכמעט שהוא אסור לאכול דהא מצער ליה במה שאוכל עכ"ל:

לקוטי הלכות

או"ח יו"ט הלכה ה' אות יג – עקר הגלות שהתגבר בה המכריח ב'טאינו וגלו אותנו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו אדמת הקדש ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש, ובפרט נקדת האבן שתיה שם עקר בה המושף פנ"ל. והם התגברו להרחיק אותנו משם. וזה עקר בה המכריח שממנו כל חרבן בית המקדש שהעקר להרחיק אותנו מעפר הקדש הנ"ל שהוא עקר בה המושף. על כן אנו צריכין לבטל עצמנו לידע שפולחנו על כל פנים. וזהו על ידי שיושבים על העפר פנ"ל ומתאבלין, ובוכין על חרבן בית המקדש על התגברות בה המכריח נגד בה המושף, כי הבכיה בבחינת עפר, כמו שכתוב, עפר קר ויבש אוף טחול וכו'. ומשם הבכיה והדמעות, (כמובן ב'דברי רבנו זכרוננו לברכה במאמר בקרוב וכו' בסימן לו) וזה הבכיה יש לה בה גדול למשף, כי על ידי הבכיה יכולין לעורר רצון האדם למשכו לרצונו. וכן למעלה על ידי הבכיה יכולין לעורר ולהמשיך רצון השם יתברך שיהיה פרוצנו. ועל כן עשו אף שלא היה יכל לפעל אצל אביו שיברך אותו. וכל הטענות ששען לא הועילו מאחר שכבר ברך ליעקב, אבל כשנשא קולו ויברך, הכריח את יצחק עד שמשכו לרצונו עד שברכו, ומשם כל צרות ישראל וכל חרבן פמויבא. אבל באמת כל זה הוא בחינת בה המכריח, כי כל בחות המושכים שאינם לעצם השרש העליון, להשם יתברך אינם בה המושף כלל כי אם בחינת בה המכריח שמהרה יתבטל פנ"ל. פי עקר

כח המושף הוא דמעות ובכיה של שמחה, בחינת ב'שמך י'גילון כ'ל היום, שמחמת גדל הדבקות וההמשכה לשרשו העליון זולגין עיניו דמעות, כמו שאמרו רבי עקיבא פשהיה עוסק בשיר השירים, אבל מחמת שכבר התגבר כח המכריח על ידי דמעות של עשו, על כן אנו צריכין לישב על העפר ולבכות על חרבן בית המקדש להתמיתק הדין ב'שרשו, כי הדמעות הם בחינת עפר שב'שרשו הוא בחינת כח המושף העליון, אך למשה נאחו בו כח המושף לכל התאוות וכו', שהוא באמת בחינת כח המכריח. אבל מאחר שאנו יושבין על עפר מחמת שפלות ואבלות על חרבן ובוכין על חרבן. נמצא, שאנו מושכין עצמנו לשרשנו העליון על ידי הדמעות ועל ידי הליכה על העפר, דהיינו שאנו מתגעגעים ובוכין ומושכין עצמנו לעפר בית המקדש, שעל כל זה אנו צועקין ובוכין ואנו נותנין בעפר פינו מתי מתי יבנה בית המקדש ונשוב לאדמת עפר קדש שלנו. ובזה אנו ממתיקין ומבטלין כח המכריח ומגבירין כח המושף האמתי וכנ"ל, שזהו בחינת התנערי מעפר קימי, 'מעפר' דיקא:

קושיות

- א. הבעש"ט הבכי הוא רע אא"כ הוא משמחה – וצ"ע כיצד יש מצווה לבכות על נפטר ועל החורבן. נראה שעיקר הכוונה רע, זה העצבות, כמבואר בתורה מח תנינא שעצבות היא סט"א והשם ית' שונא אותה. על כן אפילו שמתאבל צריך להשאר עם שמחה פנימית על הקשר עם הקב"ה כדי שלא ליפול לעצבות.
- ב. שמחה ובכיה הן התפעלות הלב מחידוש הבנה על דבר טובה או דבר מצער, וצ"ע איך מקיימים את שניהם שלכאורה הם תרתי דסתרי?
- ג. ואפילו חרטה צריך שתהיה מתוך שמחה צ"ע מדוע לא אמר אפילו אבל על החורבן או אדם שהסתלק? ואולי כי באבל זה פשוט יותר מחרטה כי חרטה באמת על הפגם הנורא שעשה עם מתערב בה שמחה זה נדמה לחסרון בחרטה וזה מחדש רבנו שאעפ"כ צריך שיהיה עם שמחה פנימית. לעומת זה חורבן שכיילה חמתו באבנים והסתלק מאיתנו כדי שלא לדון אותנו כחוטאים בית המלך או הסתלקות אדם שעולה לעולם הבא, יש בזה גם צד חיובי, לעומת זה עוון אע"פ שאפשר למצא בו צד חיובי אבל לא בזמן החרטה עליו.
- ד. השמחה בלב ומשם צריך שתבוא הבכיה ואזי היא בחי' בכיה מתוך שמחה – צ"ע הרי גם צער הוא בלב, נמצא שגם בכיה של צער היא בכיה מהלב. משם אין הכוונה מהלב אלא מהשמחה שבלב, דהיינו אע"פ שיורד להביט על חסרון שגורם צער לא יפרד מהשמחה.
- ה. בשמך יגילון כל היום, ר"ת בכיה – הנגלה של הפסוק הוא גילה בה' ית', והבכיה שבר"ת נראה שרומז לחיצוניות המתגלית תחילה, וצ"ע האם כל אחד יכול לקיים זאת למעשה בלי שידמה להצגה, או שבאמת זו מדריגה גבוהה של דביקות שלא כל אחד יכול לקיים?
- ו. צ"ע צער של אבל צ"ע האם גם הוא לב נשבר. או שהוא גדר אחר.
- ז. ידוע שבינה היא להבין דבר מתוך דבר, ואיך יתכן שבינה ליבא דהיינו שהיא בלב שאין בו מח אלא התפעלות בלבד. צ"ל מה שאבו בפתח אליהו ובה הלב מבין, שאין הכוונה שהיא בלב אלא שממנה הלב מתפעל, כי מהחכמה אין התפעלות בלב אלא רק ממה שמבין דבר מתוך דבר במח אזי כשמאיר בלב הוא מתפעל ושמחה היא התפעלות הלב מאיזה דבר שמתחדש הוא שמבין דבר חדש או שמבין התפעלות חדשה, דהיינו עד כמה צריך להתפעל מאיזה דבר ישן, כגון שלא עשני גוי או מהקב"ה.

הקדמה

הרקע לתורה זו הם ימי אלול ור"ה ימי הדין תשובה ובכיה, ונוסף לזה שאז נודע לרבנו בנגלה שבתו פיגא נפטרה, וישב שעה אבלות כשמועה רחוקה. והתחיל אמירת התורה בשאלה לאחד מאנ"ש האם בכה בר"ה/ו?¹ ואמר שעיקר הבכיה היא בבחי' בשמך יגילון כל היום, ר"ת בכיה"ה. הבכי בדרך כלל הוא מתוך צער על חסרון, והוא הסתכלות על צד החסר, שהוא רע כי מביא לעצבות דכאון ויאוש. ומידה זו לחפש ולהמשך אל החסרון במקום שיש גם טוב זו דרכו של הסט"א (ראה תורה לח קץ כל בשר מחפש חוב וחסרון בכל מקום) ועל כן אמר הבעש"ט כל בכי הוא רע וכו', כי בקל יכול לבוא מבכי וצער ליאוש ועצבות. והעצבות היא אבק הכעס וגורם לכיווץ וחוסר מעש וכבודות וחולי, והוא בא מהטחול המקבץ מכל הגוף את הדמים העכורים בתוכו, ועל כן העצבות היא סט"א והקב"ה שונא אותה.² כי הוא כמו מי שהוא בכעס וברוגז כמו שמתרעם ומתלונן עליו יתברך חס ושלום על שאינו עושה לו רצונו (שיחה"ר מב).

¹ עיין פרי עץ חיים – שער השופר – פרק ה' – גם היה מנהג מורי ז"ל לבכות בר"ה וביה"כ, ואמר כי מי שאינו בוכה בימים אלו, אין נשמתו טובה ושלימה. גם אמר, כי מי שבוכה אז מעצמו, ומעורר או בבכיה גדולה מאליו, כי אותה שעה דנין אותו בב"ד של מעלה, ונפשו מרגשת, ולזה בא לו בכיה:

² כמבואר בתורה מח תנינא ובשיחות הר"ן אות מא לב נשבר ועצבות אינו ענין אחד כלל. כי לב נשבר הוא בלב, אבל עצבות הוא בא מן הטחול (פ). ועצבות שהוא מהטחול היא סטרא אחרא והקדוש ברוך הוא שונא אותה. אבל לב נשבר היא חביב לפני השם יתברך, כי לב נשבר יקר מאד מאד בעיניו יתברך (פא). והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום, אך אנשים כערככם יכולין לבוא מלב נשבר לעצבות. על כן צריכין ליחד איזה שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהיינו להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר (פב) אבל שאר כל היום כולו יהיה רק בשמחה (פג). ועל זה הזהיר אותנו כמה פעמים. להתאמץ ולהתגבר שלא יהיה לנו לב נשבר רק איזה שעה ביום, ועצבות כלל לא. ושאר כל היום יהיה בשמחה:

ע"כ צריך להיות רק לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו כתינוק שקובל ובוכה לפני אביו על שנתרחק ממנו וכו' (שם). ואזי אדרבה אחריו בא לשמחה (שם מה). ומתעורר יותר לתפילה ועשיה, ובמקום לברוח ליאוש ולחפש מילוי כוזב יברח אליו ית' אפילו כשהוא בין העולם יפנה אליו ית' וי. אמנם גם הלב נשבר צריך זהירות שלא ליפול ממנו לעצבות/י

כמה סוגי בכי

אמנם יש בכי של התרגשות שלא מחמת חסרון כגון אחים הנפגשים אחרי פירוד של שנים, דהיינו מרוב התרגשות שיוצא מגבול שיכול הלב להכיל אזי מתבטא בדמעות. וצ"ע אולי גם זה הוא שבת מודע מתעורר בחי' של וי אבדה נפש (ביצה טז), שמרוב התרגשות מתעורר בליבו בתת מודע הרגשת החשש לאבדן. כמבואר בתורה קכו"ו.

עוד יש בכי תכונה שמעורר רחמים אצל זולתו בבחי' "ותרא נער בוכה ותחמול" שכתוב על בתיה כשראתה את משה בתיבה. וטבע זה מסתמא הוא טבע של השרדות שטבע הקב"ה בעולם כדי שיכול המסכן לעורר רחמיו של חברו שיעזור לו. וכך אנו גם מעוררים רחמים של מעלה עלינו ועל העולם, והיא בחי' הבכיה על החורבן שמשותפת עם הבכיה של השכינה/י ובצורה/י שגרם בעוונותיו, לעורר עליה רחמי ה' כמבואר בלק"ה/ט.

יש בכי שהוא מצווה על נפטר שכיון שהוא בדין גדול אז לכן יש מצווה להתאבל ז' ימים ומתוכם בכי רק ג' ימים, כי בהם נדון קשה ביותר. אבל יותר מזה אדרבה מעורר דין על הבוכה שנראה מתאונן על מדותיו של הקב"ה כמבואר במו"ק כז: בהיא איתתא שבכתה על בנה שמת יותר מדאי. ועיין קצור ש"ע סימן רטו א'. והחידוש כאן שגם הבכיה ג' ימים שמשותפת בו עם צער המת, צריך להיות עם שמחה פנימית של חיבור לה' ית', ולא לתת לצער להשתלט עליו להפילו לעצבות ויאוש ודכאון. ואפילו בכי על הסתלקות צדיק גדול לא להתבלבל ולחשוב שהצער והשבר הוא העיקר, אלא רק הבכיה להראות חסרונו לכבודו/י. והעיקר לא לאבד את השמחה בה' ית' שחייב תמיד.

^ד שיחות הר"ן אות רלא – שאלו את רבנו מהו החלוק שבין לב נשבר למרה שחורה. והשיב שלב נשבר הוא כך שאפלו כשעומד בין העולם יחזיר פניו ויאמר: רבנו של עולם וכו'

^ה כנ"ל שיחות הר"ן אות מא ועי"ש גם אות מג – על ידי מרה שחורה ועצבות אינם יודעים משמו (פה). ואמר בדרך צחות. שהמת כששואלין אותו שיאמר שמו הוא שוכח את שמו כמובא (פו). וזה מחמת שהמת הוא בעצבות ומרה שחורה מאד על כן אינו יודע משמו. והכלל שצריך לזהר מאד להיות בשמחה תמיד. ואפלו אם הוא כמו שהוא, דהיינו שהוא, חס ושלוה, רחוק מאד מהשם יתברך אף על פי כן יש לו לשמח מאד שלא עשה גוי. וכבר מבאר שעל עניני מעשיו אשר אינם כראוי נגדו יתברך, על זה צריכין ליחד שעה ביום להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר. וגם אותה השעה אסור שיהיה לו עצבות רק לב נשבר, אבל שאר כל היום יהיה רק בשמחה (פו). גם על ידי השמחה יכולין להחיות אדם אחר. כי יש בני אדם שיש להם יסורים גדולים ונוראים רחמנא לצלן ואי אפשר להם לספר מה שבלבם. והם היו רוצים לספר אך אין להם כוח לספר ולהשיח עמו את כל אשר עם לבבם. והם הולכים מלאים יסורים ודאגות, וכשבא אדם עם פנים שוחקות יכול להחיות אותם ממש, ולהחיות אדם אינו דבר רק כי הוא דבר גדול מאד. וכמו שמובא בגמרא (תענית כב.). מהני תרי ברחי שזכו למה שזכו על ידי זה שהיו משמחים בני אדם:

^ו תורה קכו – בזהר בכמה מקומות ששפחו החבריא את רבי שמעון בן יוחאי איתא וי לךרא פד תסתלק פוק עין ותשפח (ג). והוא בחינת (שמות ל"א): "שבת וינפש", "בין ששבת וי אבדה נפש" (ביצה טז). הינו שמחמת גדל התענוג של הנפש יתרה שפא בשפח, על כן מתחילים תכף להתגעגע ולהצטער על אבדת הנפש במוצאי שבת. כן החבריא, מחמת גדל התענוגים והשעשועים שקבלו מרפם רבי שמעון בן יוחאי, על כן תכף ומיד התחילו להתגעגע, ועלה על לבם צער ההסתלקות שיהיה להם:

^ז שער התפילה (להאריז"ל) (מכ"י) – דף נ"ב ע"ג – גם אין ראוי לומר שום קינה ולא לעורר שום בכיה על חרבן הבית רק אחר חצות לילה כנו' בזהר בפ' ויקהל וגם פעמים הרבה כי בחצות הלילה אז מתעוררת הבכיה למעלה על חרבן בית המקדש ואז זמנה האמיתית:

^ח כמבואר בשער הכוונות דרושי הלילה סוף דרוש ד' – ויבכה כמו חצי שעה או יותר על טירוף רחל וגירושה וגלותה ועל חורבן ב"ה כי כל זה נעשה ע"י עונותינו ולכן צריך שיכוין באופן זה שהנה ע"י עונותינו גרמנו שיפלו הנשמות למטה בקלי' ויתערבו טוב ברע כנודע ולסיבה זו הוכרח רחל הנו' לירד למטה בגלות ולכנס בין הקלי' כדי ללקט ולהוציא משם אותם הנשמות וז"ס אל גנת אגוז ירדתי כו' והבן זה מאד. ונמצא כי ירדת רחל בח"ל היתה לסיבה הנו' ואנו גרמנו כ"ז בעונותינו ולכן צריך האדם לבכות ולהשתתף בצערה זה.

^ט לק"ה לולב ואתרוג הלכה א' אות ב' – עקר הסתלקות מאורי אור שנה פחינת העלמה שנתעלם הפאר הוא על ידי הבכיה של השכינה, פחינת רחל מבכה על בניה, (כמו שמבאר שם). ועל כן התקין הוא גם כן על ידי הבכיה של ישראל, כי כנגד מה שפגמו וגרמו בכיה לשכינה שעל ידי זה נסתלקו מאורי אור ונתעלם הפאר כנגד זה צריכים לעשות תשובה ולבכות על החטאים והפגמים שעל ידם גרם בכיה לשכינה, כפיכיל, ובזה בעצמו מתקן מה שפגם. ואזי השם יתברך מרחם ומשים פאר תחת אפר, שזהו פחינת תקון הבכיה כנ"ל, כי אף על פי שהבכיה הוא פחינת הסתלקות מאורי אור והתגברות מאורי אש חס ושלוה, אף על פי כן פשאנו מתעוררין בבכיה אזי השם יתברך מרחם בפחינת והנה נער בוכה, מיד ותחמול עליו. ועל ידי גדל הרחמנות הוא יתברך מהפך מהפך אל הפך ומשים פאר תחת אפר, הינו תחת אפר שגעשה על ידי הבכיה הנ"ל. ועכשיו נתהפך ונעשה על ידי הבכיה פאר תחת אפר, כי הכל תלוי בנה, כי אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורים, (כמו שאיתא בתקונים). ועל כן על ידי הבכיה של השכינה אין נתעורר הגאולה, כי אדרבא, זהו פחינת הפגם שגרמנו בכיה לשכינה, כפיכיל, שעל ידי זה נסתלקין מאורי אור וכו' כנ"ל, אבל תכף פשאנו מתעוררין בתשובה בבכיה, ואזי נתעורר רחמיו יתברך ונתתקן הפגם שגרמנו בכיה לשכינה ונעשה פאר תחת אפר.

^י ראה שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן לו – ראיתי בספר עיר הקדש והמקדש להגאון הרי"מ טוקצינסקי וצ"ל ח"ג פרק י"ז סעיף ד' סימן א' סעיף ד', דמסתפק אם הקריעה היא להפעיל עליו צער. ומביא בעין ראיה מהא דמקריעין לקטן מפני עוגמת נפש במו"ק דף י"ד ע"ב, ופרש"י שיבכו הרואין..... ... אבל אני לא נראה לי כלל לומר שהקריעה היא להשפיע עליו צער. דליכא שום מצווה להצטער על

גם בדרכי התשובה עובר על האדם נסיונות של ימי טוב ושל ימי רע ובזיונות ושפיכות דמים ודייקא מרוב רצונו לשוב, יכול ליפול בגללם ליאוש ועצבות ובכי רע כמבואר בתורה ו' שצריך להיות בקי ברצוא ושוב אם אסק שמים שם אתה ואציע שאול הנך. וכמבואר במ"א שברוחניות צריך לבקש כמה שיותר לשמוח במה שיש.

טבע הבכי והדמעות

הבכי והדמעות הן שני דברים, אלא שטבע הקב"ה בטבע האדם ולא בחיות שמרוב התרגשות של צער או שמחה מוריד דמעות ועי"ז נדחין מותרות ועבירות הדמים שבטחול (תורה לו אות ד')¹, ועי"ז גם אחיזת הסט"א שמסיתה לבכי הרע. ודווקא בכי של התרגשות שבא מהלב, להבדיל מבכי כגון אדי בצל או גרגר חול וכיו"ב שכתבו המחקרים² שהדמעות האלה הן בהרכב שונה מדמעות הנ"ל.

עד כאן ההקדמה

תורה קעה [ג]

הרקע לאמירת התורה הזו הוא בכי של חרטה ותשובה ובכי של אבל, שקדמו לאמירתה, ועל זה אומר כאן רבנו:

עיקר מעלת הבכי (גם של אבל) הוא כשהיא מחמת שמחה [י] וחרוה/טו¹, וגילה/טו².

ואפי' החרטה דהיינו תשובה על העבר טוב מאד שתהי' מחמת שמחה, שמרוב שמחתו בהש"י, הוא מתחרט ומתגעגע מאד על שמרד נגדו בימים הראשונים, ומתעורר לו בכי' מחמת רוב השמחה, דהיינו לא להיות אחוז בעבר אלא רק על מנת שיוכל להתחבר לעתיד, וזה עיקר מעלת הבכיה, שתהי' מחמת שמחה.

המת, כמפורש ברש"י כתובות דף ו' ע"ב ד"ה ואביי, שכתב ול"ד לאבל דטריד טירדא דרשות שאין צערו מצווה אף על פי שאבלותו מצווה, עיין שם. וכ"ש שליכא מצווה להוסיף צער ולעשות תחבולות להצטער. והא דמקריעין לקטן כדי שיבכו הרואים הוא משום דהבכי הוא מצווה, כדאיתא בשבת דף ק"ה ע"ב בברייתא שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עוונותיו, שמסיק הטעם בשביל כבוד שעשה, והעונש על זה שלא בכה הוא גדול מאד, עיין שם. וגם אמר שם ר"ש בן פוי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא, כל המוריד דמעות על אדם כשר הקדוש ברוך הוא סופרן ומניחן בבית גזיו. וזה מחויב האדם, לבכות על אביו וקרוביו. לא מיבעיא כשהוא אדם כשר – דכל אדם מחויב לבכות עליו, אלא אפילו כשהוא סתם אדם, מ"מ כיון שהוא ענין כבוד – לא מיבעיא לאביו ולאמו שחייב בכבודם, אלא אפילו לשאר קרוביו נמי הא חייבתו תורה להתאבל עליהו בכל דיני אבלות דאיכא מדאורייתא. ומדרבנן חייבוהו להתאבל ז' ימים ובכל הדינים שאמרו מדרבנן, שהכל הוא מדיני כבוד המת. אבל להצטער ליכא חיוב.

^א תורה לו אות ד' – ובשמו"ר דמעות, א"י נדחין ויוצאין לחוץ המותרות. הינו התאוות נאוף, הבאים מעכירת דמים של טחול, ומתמותרות, וכולל נשמתו במלכות שמים:

תורה נא – פי השקר מויק לעינים בגשמיית וברוחניות, בבחינת (ישעיה ג): 'ומשקרות עינים'. פי קשה עינים פהות הם משקרין, שאינם מראין הדרך כמו שהוא. גזון על דבר גדול מראיה שהוא קטן, ועל אהד שהוא שנים, הפך מן האמת. פי העינים נעשו פהות מן הדמעות, כמאמר חכמינו, וברזם לברכה (שפת קנ"א): 'ושבו העבים אחר הגשם', וזה הראות שהולך אחר הבכי'. ודמעות הן ממוחרי הפירה שחורה, שהטבע דוחה אותם לחוץ דרך העינים. והמרה שחורה, היא שואבת מעכירת הדמים. ועכירת הדמים, היא על ידי השקר. פי אי אפשר לדבר שקר, עד שיעבר את דמיו. ואמת אי אפשר לדבר, פי אם בשמחה מקדם את הדמים:

^ב ראיתי בשם חוקר ביוכמאי – שדמעות הזולגות על רקע רגשי, שונות בהרכבן הכימי מאלה הזולגות בגלל גירוי כגון חיתוך בצל. והוא טוען שמטרת הדמעות הזולגות על רקע רגשי היא להרחיק מהגוף פסולת או חומרים רעילים, כשם שאנו מרחיקים חומרי פסולת אחרים. החומרים המורחקים על ידי הדמעות מצטברים בגוף עקב מציב מצוקה. כמה מהם זוהו בדמעות האדם, בייחוד ההורמון ACTH וקאטכולומינים. גם מגנזיום נמצא, יסוד שעלול להרעיל את מערכת העצבים מעל סף גבוה מדי.

¹ נאמר בנוצאי שבת תשובה שנת תקס"ה (ח"ט נט) עוד עי"ש סימן יג. כיצד נאמרה

² עיין בעש"ט עה"ת כי תבוא אות ז' הבכיה היא רעה מאד וכו' רק אם היא מחמת שמחה או היא טובה מאד.

^{טו} ספר הכרמל (מלבי"ם) ערך חרדה – ההבדל בין 'חרדה' ובין יתר הלשונות המוריים על השמחה, הוא: השם 'חרדה' מציין שמחה פנימית רוחנית, המתגברת על עצב חיצוני, כמו שנאמר: 'ואל תיעצבו, כי חרות ה' היא מעוזכם' (נחמיה ח, י). ועל מה שנאמר: 'עזו וחרוה במקומו' (דה"א טו, כז) – אמרו חז"ל (חגיגה ה: לפי ר"ח): כאן בבתי גוואי, וכאן בבתי בראי – בבתי בראי בכי ועצב, שמורה על המעטת השפע; אבל בבתי גוואי "עזו וחרוה", כי תגבר החרדה הפנימית על העצב החיצוני, כי המקור הפנימי ישפיע תמיד. "ויחד יתרו" (שמות יח, ט), הוכיחו חז"ל (סנהדרין צד). שהיה שם גם עצב ויגון על אבדן מצרים, אך התגברה עליו השמחה הפנימית בהצלחת ישראל ובטובתם. שמות יח, ט; תהלים כא, ז.

^{טז} ויגילה – כמבואר בהמשך מהפסוק שעליו מדבר רבנו כאן בשמך יגילון כל היום. דהיינו שמחה מתחדשת ולא תמידית כמבואר במלבי"ם/באור המלים/ על תהלים פרק בא פסוק (ב) ישמח יגל – מבואר אצלי בכ"מ שיש הבדל בין שמחה ובין גיל, ששמחה מורה השמחה התמידית ויגיל מורה שיגיל על דבר חדש, ותמצאם בס' זה (י"ג ו', י"ד ז', ט"ז ט', ל"ב י"א, מ"ג ד', מ"ח י"ב, צ"ו י"א, צ"א א' ח', קי"ט ט' ב'), ועז ה' הוא דבר תמידי, אבל הישועה הוא דבר מתחדש על המקבל אותם, לז"א מה יגל מאד: (עכ"ל) (על כן (ב) ה' בעצב ישימח מלך ובישועתך מה יגיל מאד)

וזה בכיה הוא ר"ת בשמך יגילון כל היום (תהלים פט)/¹⁷ פשט הפסוק שבזכר ובתשועת שמך מתחדשת לנו גילה/¹⁸ כל יום לכל היום. והבכיה היא רק בר"ת רמוז שהיא נעלמת בתוך השמחה, דהיינו שעיקר הבכיה שתהיה מחמת שמחה בשמו ית'. דהיינו שמחמת גדל הדבקות וההמשכה לשרשו העליון זולגין עיניו דמעות (לק"ה הנ"ל). כי בשמך יגילון כל היום הוא מהפסוקים שאומרים מיד אחרי תקיעת שופר בר"ה שהוא התעוררות לתשובה, ואזי אומרים "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניו יהלכון, בשמך יגילון כל היום, ובצדקתך ירומנו". לרמוז שהבכי מתוך החרטה של תשובה שמתעורר ע"י השופר יהיה עם גילה פנימית בשמו ית'. (ה"מ הנ"ל בשיחות)

כי בכי הוא מתעורר משם ס"ג שהוא בבינה, וע"כ בכיה בגימ' ל"ז שהוא גמט' המילוי של שם ס"ג כי שם ס"ג שם הוי"ה במילוי יודין וא', כזה: יוד-הי-ואו-הי = סג, דהיינו גמט' של שם הוי"ה שהוא כ"ו ועוד ל"ז של המילוי, כמובא בכתבי האר"י [ט"ז] היינו שהתעוררת¹⁹ הבכי' תהיה משמחה משמע ששם הוי"ה רומז לשמחה בו ית', והמילוי ל"ז רומז לבכיה. וידוע ששם במילוי רומז להתפשטות השם בבחי' דין, אל התחתונים. נמצא ששם ס"ג שהוא הוי"ה במילוי, שממנו התעוררות הבכיה, רומז להתפשטות שם הוי"ה, בבחי' דין, שכשיורד להתפעל מאיזה חסרון, הוא מתלבש בבכיה. נמצא שהבכיה היא התפשטות שם העצם, בבחי' בשמך יגילון, דהיינו שמחה המתחדשת, אל חסרון וצער הלב על הריחוק ממנו ית' או על הריחוק מקדושת בית המקדש או הריחוק מאדם שהסתלק, הוא מתבטא בבכיה עם שמחה פנימית.

כי בינאב לבא, כמ"ש [י"ג] הלב מבין, ועיקר השמחה היא בלב, כידוע ששמחה היא רוחב לב מהתפעלות על איזה דבר טוב המתחדש/כ"ו, כמ"ש (תהלים ד) [כ"ו] נתת שמחה בלבי, פשוטו של מקרא

¹⁷ תהילים פרק פט (טז) אשרי העם יודעי תרועה יודו באור פניו יהלכון: (יז) בשמך יגילון כל היום ובצדקתך ירומנו: (יח) פי תפארת עזמו אָתָהּ וּבְרַצְנָהּ (תרים) תרים קרננו:

רד"ק (יז) בשמך יגילון. ואזי יגילון בשמך כל היום, כלומר בזכר שמך, כי בשמך היו נעזרים ובצדקתך ירומנו:

מצודות דוד (יז) בשמך – בתשועת שמך יגילון כל הימים:

¹⁸ ספר הכרמל (מלבי"ם) ערך גיל – 'גיל' מציין שמחה חדשה פתאומית בדבר טוב ובישועה אשר התחדשו לו ברגע זה; ואינו בא אלא על דבר חדש: בשורה טובה, מציאה או כל עניין אשר תימצא בו התחדשות השמחה בכל פעם; כמו: "גילו ושמחו" (יואל ב, כג), "גילו" – על הישועה שנתחדשה עתה, "ושמחו" – אחר כך בתמידות להבא. "שמחו בה' וגילו צדיקים" (תהלים לב, יא), "שמחו" – שמחה תמידית בכלל; אבל על ידי שתעמיקו להכיר נפלאותיו המתחדשות בכל פעם, תגילו בכל רגע מחדש. "ישמחו השמים, ותגל הארץ" (תהלים צו, יא; דה"א טז, לא), "השמים" אין בהם חדש, כי שם כבוד ה' – "ישמחו"; והארץ תגיל בכל פעם מחדש. "ישמחו השמים, ותגל הארץ" (תהלים יד, ז), "יעקב", שהם ההמוני, להם תהי' שיבת ציון דבר חדש, לפי שלא בטחו כל כך בה' – תתחדש להם אז גילה פתאומית; ו"ישראל", שהם הגדולים, להם אין זה חדש, כי היו בטוחים ומצפים תמיד לישועת ה' – לא תתחדש להם עתה גילה פתאומית כעל דבר אשר לא קיוו עליו מעולם ונתהוה פתאום, כי כבר היו מקוים בכל עת, ולזה "ישמחו ישראל" בתמידות, שמחה ליבית, פנימית ונפשית. ועל דרך זה יתבאר על נכון בכל המקומות שבאו נרדפים 'גילה' ו'שמחה' יחד. ישעיהו ט, ב; תהלים יד, ז.

¹⁹ טעמי המצות פרשת ויחי מצות קבורת המת פ"ד. שער הכוונות תיקון הצות דרוש א'

²⁰ טעמי המצות להאריז"ל – פרשת ויחי סוד קבורת מת ובפרט מי שהוא משורש קין צריך שיכוונו הקוברים שתתעכל כל אותה הזוהמא שנתערבה בנפשו בחטא אדה"ר שתתעכל בקרקע וישאר נקי. דמעה ממתקת ק"ף צירופי אלהים כמנין דמעה, בכיה נמשכת ממילוי ס"ג שהוא כמנין בכיה ואז נמתקין ק"ף אלהים באחורי ה"א (עיין בליקוטי תורה בפרשת חיי שרה כי הוא ג"כ שייך למצוה זו וע"ש):

שער הכוונות – דרושי תיקון הצות דרוש א ורחל מן החוזה ולמטה והנה האורות הניתנין אל רחל הם מן האחוריים דו"א שהפנים שלו הם שם מ"ה והאחוריים והם ריבועו הוא בגי' ק"ל בזה האופן יוד. יוד הא. יוד הא ואו. יוד הא ואו הא. והוא כמנין ע"ד אנה גם מגיעים אליו אורות המגולות ביסוד דאימא אשר בהיותם למעלה כנגד לאה הם אורות סתומים והוא בחי' ההבל היוצא מן היסוד ההוא דאימא והוא מילוי הוי"ה דס"ג שהוא בגי' ל"ז כמנין בכי"ה וזהו עד אנה בכי' הכוונה לומר שעתה הם חסרים מן רחל הנק' ציון שני מיני אורו' הנו' שהם בגי' עד אנה בכי"ה ואנו צועקים אליו ית' שעד אנה תמשך בכיה זו ברחל על חסרון האורו' האלו והשפע שלה אשר שניהם עולים עד אנה בכי"ה שהם ק"ל ול"ז ומלת ציון כבר נת' במ"א.

²¹ גם בדפודי שהתעוררת ומתלוי - שהתעוררת

²² בתשכט-בינה

²³ ברכות סא. ופתח אליהו

²⁴ ברכות סא. – תנו רבנן כליו יועצות (את הלב לעשות טובה או רעה) והלב מבין (את עצתו ומחליט מה יש לעשות אם לשמוע לעצתו או לא)

פתח עינים לחיד"א שם – ת"ר כליות יועצות וכו'. אמרו חכמי הנתוח כי במראה אשר חידשו הנקרא טי"ל איסקופי"ו נראים ורדים דקים מאד קטנים הרבה מאד כחוט השערה ובהם רואים שיש קנים חלוקים דקים מאד מאד מן הכליות למוח ובמוח בתים קטנים רבים ומהלב נשפע רוח חכמה לכליות ועולה למוח וז"ש כליות יועצות שמכנינות החכמה מהלב ועולה למוח וז"ש רז"ל גבי אברהם איבנו ע"ה שהיו כליותיו נובעות חכמה שהיה השפע הבא מן הלב נובע כנהר שאינו פוסק ועיין מה שפירש"י ז"ל:

פתח אליהו – בינה ליבא ובה הלב מבין – וע"ש בית לחם יהודה אות טו –ר"ל הבינה היא לבא דו"א, כמבואר בפ"ד משער ל"א, כי הנד"י דאימא הם מתלבישים תוך ז"א. ואמנם עד מקום החוזה כל האורות הם סתומים, ושם בחוזה מתגלים ומאירים אור נפלא ועצום, וזאת ההארה היא נקראת לב האדם, יע"ש. ועי"ע באד"ר דף קל"ח: אות ל"ב:

וזהו פרשת נשא אדרא רבה דף קלח: – ועתה מפשט שנקב הפנימי שצלוז הזכר לנעיל נעשה ממוח הבינה, זה שאמר **מספרא דחד חללא דמוחא** מלך חלל אחד של המוח דו"א, והיינו מלך מוח הבינה, תלפין אודינין משם תלים האזנים, כי עיקר יניקתם הוא מאותו הנקב הנעשה ממוח הבינה, כי לך גס נטף

שרוד המלך אומר נתת בליבי שמחה ברך, יותר מהשמחה שהשונאים שלי שמחים בשפע הגשמיות שיש להם רוב דגן ותירוש.

ומשם משמחת הלב **צריך שתהיה התעוררות הבכיה כנ"ל**, דהיינו כנ"ל שכשירוד להביט אל איזה חסרון יהיה עם חיבור הלב אליו ית', ואזי התעוררות הבכיה על החסרון היא לא חיבור אל החסרון שגורם עצבות, אלא מתוך חיבור אליו ית' מצטער על החסרון. **ועל ידי זה נמתק הבכיה** שלא תהפך לצער של

עצבות ויאוש, **והבן :**

ונראה שעיקר ההמתקה של הבכי הוא שלא לבוא על ידו לעצבות, וזה ע"י שכשמתעורר הבכי מהלב מתעורר עם החיבור אליו ית', כמשל הכוס החצי מלאה, שאע"פ שבוכה על החצי החסר, אבל זה בהבטה על כל הכוס, דהיינו שמצטער על החסרון עם השמחה על חצי המלא. ולא רק בחצי שבדבר עצמו דהיינו הצד החיובי של בחסרון, אלא בעיקר בצד החיובי שהוא תמידי דהיינו החיבור להקב"ה, שנמצא תמיד ובכל קוראנו אליו, וממנו לא תצא הרעות אלא רק אור פשוט עם רצון להיטיב בתכלית השלימות ואהבה אין סופית.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קעה

אור המנוח בתוך האוזן, ומחמשיין תרעין דנפקין מההוא חללא ומחמשים שערים היוצאים מאותו החלל, דהיינו מחמשים שערי צינה, אית תרעא חד יק שער אחד והוא שער החמשים, דנגיד ונפיק ואתפתח בההוא נוקבא דאודנא שנמשך ונפתח נקב ההוא של האוזן, דהיינו שמאיר צאתו הנקב שנפנימיות האוזן, (ומכאן לפי הס"ח) ומסטרך דאתפשטותא דההוא חללא דחמשיין תרעין ומלך ההתפשטות המנוח של החלל של חמשים שערים, דהיינו אור המנוח של הצינה, אתפשט בגופא באתר דלבא שארי מתפשט בגופו, והתחלת ההתפשטות מתחלת מן הלב ומשם מתפשט בכל הגוף, ואמר כי לפי שנייה מאירה באוזן ובלב בשניהם יחד ועל דא באודנא קרי ביה בחינה ועל כן באוזן נאמר בה בחינה, כי היא מבחנת את הקול הנכנס בה כנזכר לעיל, ובלבא קרי ביה בחינה וכן כלב נאמר בו בחינה, כמו שכתוב בפתיחת אליהו, כינה לבא ובה הלב מזין, דכתיב פי און מלין תבין הרי הבחינה שהיא מלך הצינה היא באוזן, וכתוב ועוד כתוב ובוזון לבות וכליות גם כזה הפסוק מסמך בחינה ללב שהוא צינה, משום דמאתר חד מתפשטין לפי שנייהם מתפשטים ומאירים ממקום אחד, דהיינו מהצינה.

כה צ"ע ראה מלבי"ם לעיל ששמחה היא תמידית לעומת גילה שהיא מדבר המתחדש. מאידך כידוע אין שמחה בדבר התמידי. וצ"ל ששניהם מתחדשים אלא שהחילוק בתדירות. או יותר נכון לחלק בין מציאות המתחדשת שעל זה היא הגילה, לבין חידוש התשומת לב אל מציאות קבועה שהיא השמחה, וכגון שמחה בחיבור אליו ית' שהחיבור הוא תמידי אבל מצידי מתחדש התשומת לב אליה.

יז תהילים פרק ד (ז) רבים אמרים מי יראנו טוב נסה עלינו אור פניך ירד: (ח) נתתה שמוחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו:

רש"י (ז) רבים אומרים מי יראנו טוב – רבים מישראל יש שרואין רשעים בעושר ובשלחה ואומרים מי יראנו טוב להיות עשירים ומשיגי תאוה כאלו. נסה עלינו – הרם עלינו לנס את אור פניך לשון הרימו נס (ישעי' סב) ארים ניסי ל"א נסה עלינו רפנבל"ר בלעז כמו (זכרי' ט) אבני נזר מתנוססות אבל אני איני מקנא בהם כי שמחה נתונה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו בטוח אני אם למכעיסים כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה לעתיד לבא שהוא יום קבול שחרם:

מיוזדות דוד (ח) נתתה – אבל לא כן אני כי אתה ה' נתת בלבי להיות שמח בחלקי יותר מהרבים ההם השמחים מעת שרבו דגנם ותירושם:

